

Βιβλιοπαρουσίαση

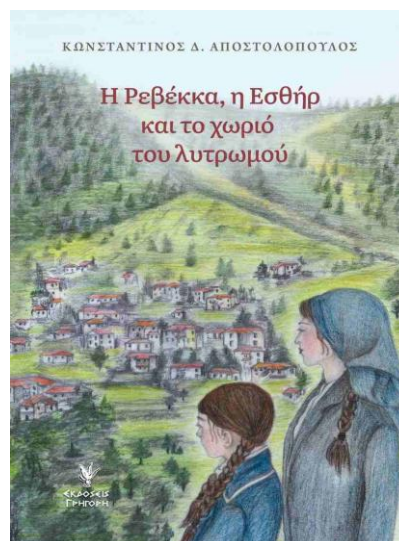
Κωνσταντίνου Δ. Αποστολόπουλου
Η Ρεβέκκα, η Εσθήρ και το χωριό του λυτρωμού
(Αθήνα: Εκδόσεις Γρηγόρη, 2025)

Δρ Λάμπρος Απ. Πυργιώτης
Αρχισυντάκτης, Αθηναϊκό Ακαδημαϊκό Περιοδικό

Η δημιουργία ως αντίσταση: Μία ανατομία της λύτρωσης μέσα στον ζόφο της ναζιστικής κατοχής

Η «πένα» του επιστήμονα στη λογοτεχνία

Όταν ένας ακαδημαϊκός του κύρους του Κωνσταντίνου Δ. Αποστολόπουλου, Ομότιμου Καθηγητή του Χαροκοπείου Πανεπιστημίου, αποφασίζει να καταπιαστεί με τη μυθοπλασία, το αποτέλεσμα δεν μπορεί παρά να είναι ένα έργο με πολλαπλά επίπεδα ανάγνωσης. Στο βιβλίο του «Η Ρεβέκκα, η Εσθήρ και το χωριό του λυτρωμού» (Εκδόσεις Γρηγόρη), η επιστημονική μεθοδικότητα συναντά την ευαισθησία του λογοτέχνη. Ο συγγραφέας δεν αναπαράγει απλώς ιστορικά δεδομένα· ανασύρει από τη λήθη τη συλλογική μνήμη, δίνοντας φωνή σε εκείνες/-ους που η επίσημη Ιστορία συχνά προσπερνά με μία σύντομη αναφορά.

Το πραγματικό γεγονός: Η σκληρή κοινωνική ανθρωπογεωγραφία της ναζιστικής κατοχής

Το μυθιστόρημα εδράζεται σε μία από τις πιο σκοτεινές περιόδους της σύγχρονης Ελλάδας: τη Ναζιστική Κατοχή. Η αξιολόγηση του πραγματικού ιστορικού γεγονότος από τον συγγραφέα είναι αμείλικτα ρεαλιστική. Περιγράφει μία κοινωνική ομάδα υπό κατάρρευση, όπου ο διωγμός του εβραϊκού στοιχείου και ο φόβος εξόντωσής του υπό συνθήκες εκμηδενισμού της ανθρωπίνης υπόστασης συνθέτουν ένα σκηνικό τρόπο.

Ωστόσο, ο συγγραφέας δεν μένει στην επιφάνεια των γεγονότων. Χρησιμοποιεί την Ιστορία ως τον καμβά πάνω στον οποίο θα κεντήσει μία πλοκή που, αν και προϋπάρχει μυθοπλασίας, φέρει το βάρος της «απόλυτης» αλήθειας, για την οποία

λειτουργεί ως «συγκολλητική ουσία». Η επιλογή του να επικεντρωθεί στον διωγμό των Εβραίων δεν είναι απλοϊκή· αποτελεί μία ηθική τοποθέτηση απέναντι στο τραύμα του Ολοκαυτώματος, ιδωμένο μέσα από το πρίσμα της ελληνικής υπαίθρου, την ανάπτυξη της οποίας έχει ο ίδιος ταχθεί να υπηρετεί με την επιστημονική ιδιότητά του.

Η δημιουργικότητα της ανάγκης: Ορεσίβιοι και επιβίωση

Μία από τις πιο ενδιαφέρουσες θέσεις του συγγραφέα, η οποία διατρέχει ολόκληρο το έργο, είναι η πεποίθηση ότι ο άνθρωπος στις δυσκολίες δημιουργεί. Αυτή η δημιουργικότητα της ανάγκης αποτελεί το κύριο χαρακτηριστικό των ορεσίβιων πληθυσμών.

Στις απομονωμένες βουνοκορφές, όπου η ζωή είναι μία καθημερινή δοκιμασία, ένας καθημερινός αγώνας ενάντια στη φύση και τον κατακτητή, η δημιουργία δεν είναι πολυτέλεια· είναι προϋπόθεση επιβίωσης. Οι ορεσίβιοι συγχωριανοί του συγγραφέα, από το Μαστρογιάννη των Αγράφων της νότιας Πίνδου (σήμερα Αμάραντος, του πρώην Δήμου Ιτάμου και ήδη Δήμου Καρδίτσας), είναι άνθρωποι πρακτικοί, εφευρετικοί, που μετατρέπουν την έλλειψη υλικών αγαθών και υπηρεσιών σε πλούτο ψυχής και πράξης. Αυτή η δημιουργική ορμή είναι που τους επιτρέπει να διατηρήσουν την ανθρώπινη αξιοπρέπειά τους, ακόμα και όταν οι συνθήκες γύρω τους είναι απάνθρωπες.

Κατά τη διάρκεια της Κατοχής, οι Χριστιανοί κάτοικοι του τότε Μαστρογιάννη φιλοξένησαν 82 Έλληνες Εβραίους (της πόλης της Καρδίτσας), προστατεύοντάς τους από τους Ναζί. Η συντονισμένη προσπάθεια όλων των Μαστρογιαννιτών να εγκαταστήσουν στα σπίτια τους από τον Οκτώβριο του 1943 έως τον Οκτώβριο του 1944, οπότε οι Ναζί αποχώρησαν από την Καρδίτσα και από όλη την Ελλάδα, τη συντριπτική πλειονότητα των μελών (σχεδόν στο σύνολό τους) της εβραϊκής κοινότητας της Καρδίτσας, συνετέλεσε στο «θαύμα» της διάσωσής τους, όπως μαρτυρεί ο 98χρονος σήμερα (2026) Βίκτωρ Βενουζίου, ένας από τους διασωθέντες. Ο ίδιος πρωτοστάτησε για την ανέγερση μνημείου στο «χωριό τους» το Μαστρογιάννη ως ένδειξη «αιώνιας αναγνώρισης και ευγνωμοσύνης».

Μία σπάνια δύναμη: Η δημιουργικότητα των αδυνάμων

Εδώ ο συγγραφέας εισάγει μία κρίσιμη ιστορική και κοινωνιολογική παρατήρηση. Ενώ η δημιουργικότητα ήταν ο κανόνας για τους ορεσίβιους, για τον εβραϊκό πληθυσμό της εποχής, η δυνατότητα αυτή ήταν τραγικά περιορισμένη. Η υποψία και μόνο του εγκλεισμού και της μεθοδικής μαζικής εξόντωσης στα στρατόπεδα συγκέντρωσης στερούσαν από τα αδύναμα θύματα κάθε έννοια δημιουργικής δράσης, παραλύοντάς τα μέσα στον τρόπο.

Οι Καρδισιώτισσες/-ες Εβραίες/-οι πρωταγωνίστριες/-ιστές του πραγματικού ιστορικού γεγονότος και του παρόντος βιβλίου αποτελούν λοιπόν μία σπάνια και φωτεινή περίπτωση. Μέσα από την αφήγηση, βλέπουμε γυναίκες και άνδρες που πάσχουν, αλλά αρνούνται να γίνουν παθητικά θύματα. Η δική τους «δημιουργικότητα» εκφράζεται μέσα από την ταπείνωση και την επιμονή τους

να παραμείνουν ζωντανές/-οί, να προσφέρουν και να εξελιχθούν ως άνθρωποι. Είναι οι «ηρωίδες» και οι «ήρωες» ενός ιστορικού γεγονότος που, αν και σπάνιο, δείχνει τη δύναμη της ανθρώπινης θέλησης να υπερβεί τον προδιαγεγραμμένο θάνατο.

Η αλληλεγγύη ως κοινωνικό συμβόλαιο

Το «χωριό του λυτρωμού» δεν είναι απλώς ένας γεωγραφικός τόπος που με γλαφυρότητα μας τον παρασταίνει ο συγγραφέας· είναι ένας συμβολικός χώρος όπου η δημιουργικότητα μπορεί να γίνει η ύστατη μορφή αντίστασης, όταν υποστηρίζεται από τη συλλογική αλληλεγγύη της κοινότητας. Η αποδοχή των 82 Εβραίων από τους Χριστιανούς ορεσίβιους στο Μαστρογιάννη δεν είναι μία απλή πράξη φιλοξενίας. Είναι μία βαθιά πολιτική και ηθική πράξη.

Οι άνθρωποι του βουνού, διακινδυνεύοντας την ίδια τους τη ζωή, δημιουργούν μία «ασπίδα» προστασίας, προσφέρουν το απαραίτητο «θερμοκήπιο» ασφάλειας, με έναν τρόπο που αποδεικνύει ότι η σωτηρία είναι πάντα ένα συλλογικό επίτευγμα. Είναι το κοινωνικό πλέγμα της κοινότητας που επιτρέπει στα μέλη της να διοχετεύσουν τη ζωτική τους ενέργεια στη δημιουργία. Η αλληλεγγύη των ορεσίβιων λειτουργεί ως καταλύτης, υποδεικνύοντας ότι κανένας άνθρωπος δεν μπορεί να μεγαλουργήσει μόνος του – η δημιουργία είναι πάντα ένας καρπός που ανθίζει σε έδαφος αδελφοσύνης και συλλογικής στήριξης.

Αξιολόγηση χαρακτήρων και πλοκής

Η μυθιστορηματική πλοκή του έργου είναι αριστοτεχνικά δομημένη. Η μετάβαση από το ατομικό στο συλλογικό και από το ιστορικό στο υπαρξιακό γίνεται με έναν τρόπο που μας κρατά σε συνεχή εγρήγορση.

Οι χαρακτήρες του (πρωταγωνιστικοί και δευτερεύοντες) δεν είναι χάρτινοι ή μονοδιάστατοι. Διαθέτουν αντιφάσεις, φόβους και αδυναμίες, γεγονός που τους καθιστά ανθρώπινους και οικείους στην/στον αναγνώστρια/-η. Διαθέτουν συνάμα και βάθος, μία εσωτερική ζωή που συγκινεί, αλλά και συναρπάζει.

Ο συγγραφέας λοιπόν αποφεύγει τον εύκολο διδακτισμό και ηρωισμό, αφήνοντας τις πράξεις των «ηρωίδων» και «ηρώων» του να μιλήσουν για το ήθος τους. Είναι οι πράξεις αυτές που εξυπακούονται την ταπείνωση, την καρτερικότητα, την αδελφοσύνη, την αλληλεγγύη με αλληλοσεβασμό χωρίς διακρίσεις και με (καρδιακή) ευγένεια, και τη δύναμη της ανθρώπινης (ιδίως μάλιστα της γυναικείας) φύσης σε περιόδους κρίσης.

Από την άλλη, το ίδιο το «χωριό του λυτρωμού», ο κεντρικός τόπος όπου εξελίσσεται η αναζήτηση της εξιλέωσης και της επιβίωσης των πασχόντων, λειτουργεί αφ' εαυτού ως ένας αυτόνομος χαρακτήρας, εκπροσωπώντας τη συλλογική συνείδηση και την εξιλεωτική και λυτρωτική δύναμη της κοινότητας.

Το διαρκές μήνυμα της λύτρωσης

Κλείνοντας τις σελίδες αυτού του βιβλίου, η/ο αναγνώστρια/-ης έρχεται αντιμέτωπη/-ος με ένα θεμελιώδες ερώτημα: Πώς ορίζεται ο άνθρωπος

απέναντι στο απόλυτο κακό; Ο Κωνσταντίνος Δ. Αποστολόπουλος δίνει την απάντηση μέσα από την πορεία της εβραϊκής κοινότητας της Καρδίτσας κατά την περίοδο της Ναζιστικής Κατοχής.

Η εξιλέωση και η λύτρωση δεν έρχονται από τη λήθη, ούτε από την παθητική αναμονή της σωτηρίας. Έρχονται μέσα από τη δημιουργία και την αλληλεγγύη. Το παρόν βιβλίο συγκροτεί έναν ύμνο στη σπάνια εκείνη περίπτωση ανθρώπων που, ακόμα και όταν τα πάντα γύρω τους καταρρέουν, ακόμα και όταν η Ιστορία τούς καταδικάζει στη σιωπή, εκείνοι επιλέγουν να παραμείνουν δημιουργοί και συνοδοιπόροι, επιλέγουν να δημιουργήσουν έναν νέο κόσμο, ένα «χωριό λυτρωμού» μέσα στην καρδιά του σκότους.

Είναι μία κραυγή ελπίδας, που μας διδάσκει ότι ο άνθρωπος δεν ορίζεται από τις δυσκολίες που του επιβάλλονται, αλλά από την ικανότητά του να παραμένει δημιουργός και συνοδοιπόρος, και που μας υπενθυμίζει ότι η ανθρωπιά δεν είναι μία στατική κατάσταση, αλλά μία διαρκής δημιουργική πράξη. Σε μία εποχή που οι κρίσεις τείνουν να μας απομονώνουν, το βιβλίο αυτό μας καλεί να ξαναβρούμε τη δύναμη του «εμείς» και τη θεραπευτική ισχύ της δημιουργίας. Γιατί στο τέλος, αυτό που μένει από την Ιστορία δεν είναι ο θάνατος που σκόρπισαν οι ισχυροί θύτες, αλλά η ζωή που κατάφεραν να διασώσουν και να δημιουργήσουν οι αδύναμοι «πάσχοντες».

Το μνημείο «Αιώνια ευγνωμοσύνη και αναγνώριση» στην κεντρική πλατεία του «χωριού του λυτρωμού»

Πηγή: [Κεντρικό Ισραηλτικό Συμβούλιο Ελλάδος](#)